

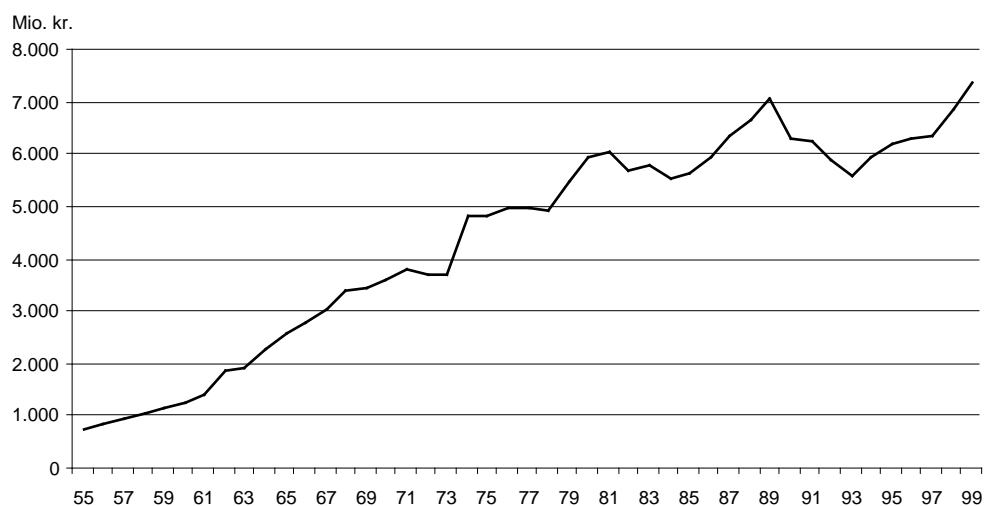
Udviklingen i nogle centrale økonomiske konjunkturindikatorer

Indholdsfortegnelse

Indledning og datagrundlag	1
Beskrivelse af den økonomiske udvikling, 1955 til 1999	2
Metode	7

Figur 1

Udviklingen i BNP i faste 1990-priser

Indledning og datagrundlag

Grønlands Statistik har siden 1994 udarbejdet konjunkturstatistik publikationer, primært som en samling af eksisterende data, der kunne bidrage til belysning af konjunkturudviklingen i Grønland.

Forsøg på en mere analytisk tilgang, herunder afdækning af årsagssammenhænge og differentiering mellem forskellige konjunkturforløb og -indikatorer har ikke tidligere været prioriteret. Med denne publikation er det målet, ud over at sammenstille statistik til belysning af konjunkturudviklingen, i større grad at afdække sammenhængene i økonomien og finde frem til årsagerne til konjunkturudviklingen. Det er klart, at arbejdet mod en større forståelse af de økonomiske sammenhænge, er en proces, hvorfor dybden i analysen vil udvikle sig over tid. Definitionen af en konjunktur er, at en række centrale makroøkonomiske størrelser bevæger sig i samme takt. Et internationalt konjunkturopsving vil typisk være kendetegnet ved, at eksport, import, investeringer, privatforbrug, og beskæftigelse stiger mere end normalt. Et indenlandsk konjunkturforløb vil derimod ofte være præget af landets førte politik, især finanspolitikken.

Årsagen til at faktorerne bevæger sig i takt er, at de påvirker hinanden. Fx vil en stigning i rejsepriserne medføre en øget indtægt i fiskeriet, hvorfor det private forbrug, importen og skatteindtægterne vil stige. Dette illustrerer, at en ændring i én faktor vil medføre, at en række andre faktorer også vil ændre sig.

Til formålet, at analysere konjunkturudviklingen, er der blevet opstillet et tidsseriemateriale. BNP er den primære tidsserie, der ønskes forklaret. De forklarende tidsserier er primært den grønlandske eksport og det offentlige forbrug. Grønlands statistik har kun data for BNP for perioden 1979 til 1999, hvorfor BNP for perioden 1955-1978 er beregnet ud fra vækstraterne i Paldam (1994)¹. Alle tal er deflateret med forbrugerprisindekset.

Beskrivelse af den økonomiske udvikling, 1955 til 1999

Gennemsnitlig vækst på 5,1 pct. i BNP

Figur 1 viser udviklingen i BNP fra 1955 til 1999 i faste 1990-priser. Man kan se, at der har været tale om en betydelig vækst i økonomien i perioden fra 1955 til 1999. Figuren giver desuden indtryk af en noget svingende økonomi, hvor udsvingene i økonomien kan være ganske voldsomme. Længere fremme i teksten vil vi forsøge at afdække nogle årsager til svingningerne, men først beskrives hvorledes væksten har udviklet sig gennem årene. På grund af de store fluktuationer er det nemmere at se på den gennemsnitlige vækst over en tidsperiode på 5 år i stedet for at se på væksten fra år til år. Dette er afbildet i figur 2 hvor væksten i hver 5-års periode er afbildet ved periodens midtpunkt. Fx er væksten i perioden 1955-1959 afbildet ved 1957, hvor den var 10,3 pct. På figuren ses, at væksten har været faldende over tid. Den gennemsnitlige realvækstrate for hele perioden 1955-1999 har været 5,1 pct., men som man kan se ud af figurerne, har den største del af væksten været i starten af perioden, mens den sidste del af perioden har trukket gennemsnittet ned.

1) Grønlands økonomiske udvikling, Martin Paldam, Rockwool Fonden, Aarhus Universitetsforlag 1994

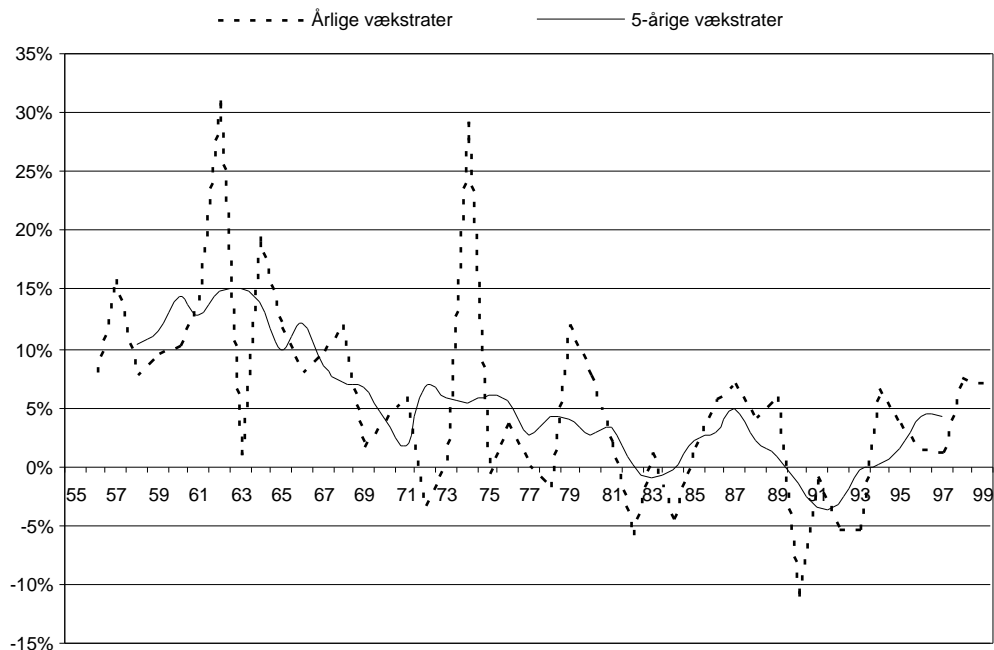
Tabel 1

Nogle centrale økonomiske størrelser i løbende og faste priser, 1955 - 1999

	Løbende priser			Faste priser			Indeks	
	BNP	Eksport	Offentligt konsum	BNP	Eksport	Offentligt konsum	Detailomsætningsindeks, juni 1997 = 100	Forbrugerprisindeks 1990=100
1955	66	44	...	778	516	...	...	8,5
1956	74	51	...	842	573	...	...	8,8
1957	89	72	...	976	784	...	...	9,1
1958	99	61	...	1.051	642	...	...	9,4
1959	110	68	...	1.153	712	...	...	9,6
1960	124	72	...	1.271	731	...	...	9,8
1961	143	74	...	1.452	756	...	...	9,9
1962	202	81	...	1.903	761	...	...	10,6
1963	215	98	...	1.924	873	...	...	11,2
1964	270	94	...	2.302	804	...	...	11,7
1965	316	113	...	2.574	920	...	...	12,3
1966	361	129	...	2.782	994	...	...	13,0
1967	422	119	...	3.054	858	...	...	13,8
1968	525	125	...	3.425	818	...	...	15,3
1969	563	121	...	3.483	751	...	...	16,2
1970	642	139	...	3.622	786	...	...	17,7
1971	706	172	...	3.840	934	...	...	18,4
1972	722	153	...	3.715	787	...	...	19,4
1973	782	191	...	3.738	913	...	...	20,9
1974	1.170	551	...	4.838	2.279	...	...	24,2
1975	1.356	509	...	4.816	1.810	...	...	28,2
1976	1.592	517	...	4.996	1.622	...	...	31,9
1977	1.706	555	...	5.006	1.628	...	...	34,1
1978	1.836	559	...	4.928	1.501	...	...	37,3
1979	2.213	920	...	5.526	2.297	...	...	40,0
1980	2.683	1.046	1.216	5.956	2.322	2.699	...	45,0
1981	3.104	1.325	1.440	6.083	2.597	2.822	...	51,0
1982	3.353	1.432	1.660	5.729	2.447	2.836	...	58,5
1983	3.806	1.653	1.976	5.800	2.519	3.011	...	65,6
1984	3.929	1.751	2.016	5.540	2.468	2.843	...	70,9
1985	4.375	1.879	2.252	5.641	2.423	2.904	...	77,6
1986	4.879	2.101	2.465	5.969	2.571	3.016	...	81,7
1987	5.386	2.370	2.993	6.392	2.813	3.552	...	84,3
1988	6.049	2.631	3.058	6.666	2.899	3.370	...	90,7
1989	6.797	3.056	3.107	7.074	3.181	3.234	...	96,1
1990	6.306	2.795	3.369	6.306	2.795	3.369	...	100,0
1991	6.502	2.179	3.498	6.257	2.097	3.366	...	103,9
1992	6.265	2.009	3.260	5.928	1.901	3.085	...	105,7
1993	6.010	2.030	3.243	5.615	1.897	3.030	...	107,0
1994	6.399	1.811	3.547	5.987	1.694	3.318	...	106,9
1995	6.773	2.081	3.647	6.208	1.907	3.343	...	109,1
1996	6.945	2.141	3.740	6.296	1.941	3.391	...	110,3
1997	7.080	1.937	3.907	6.381	1.746	3.521	105,8	111,0
1998	7.706	1.702	4.135	6.870	1.517	3.686	111,6	112,2
1999 [†]	8.320	2.032	4.465	7.365	1.799	3.952	118,4	113,0

Figur 2

Årlige vækstrater i BNP og 5-årigt glidende gennemsnit

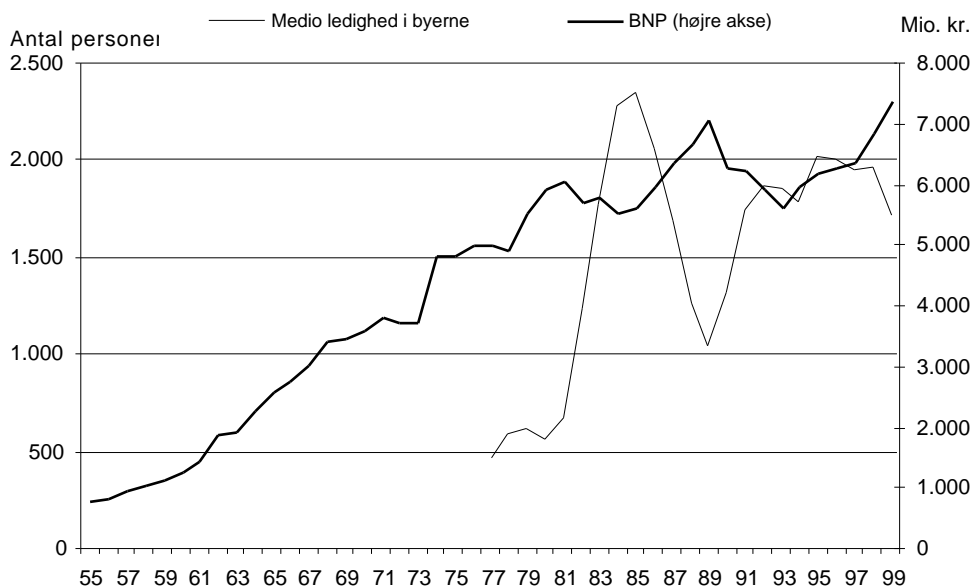

Samvariation i beskæftigelse og BNP

Figur 3 sammenholder udviklingen i BNP i faste 1990-priser med udviklingen i ledigheden. BNP i faste priser er afbildet på højre akse, mens medio ledigheden i byerne er afbildet på venstre akse. Det ses, at udviklingen i BNP og i ledigheden har været modsatrettet, hvilket naturligt forklares ved, at en stigning i den samlede produktion medfører en lavere arbejdsløshed. Bl.a. viser figuren, at første halvdel af 90'erne var præget af nedgang i økonomien, mens sidste halvdel af 90'erne har været præget af en højkonjunktur. Således viser de foreløbige opgørelser af 1999-tallene, at der har været betydelig vækst i økonomien, og at arbejdsløsheden er faldet en del samtidig. Arbejdsløsheden ligger dog fortsat på et højt niveau sammenlignet med den forudgående periode.

Figur 3

BNP i faste 1990-priser og medio ledigheden i byerne

Mulige forklaringer på væksten

En økonomisk udvikling vil være bestemt af flere faktorer. Det er dog ikke muligt at komme med en fuldstændig oversigt over mulige forklaringer. Nedenstående er et forsøg på at finde frem til faktorer, som ser ud til at have haft en stor betydning for den samlede konjunkturudvikling.

De to faktorer, der vil blive diskuteret er:

- Fiskeri, fangst, minedrift osv.
- Udviklingen i det samlede offentlige konsum

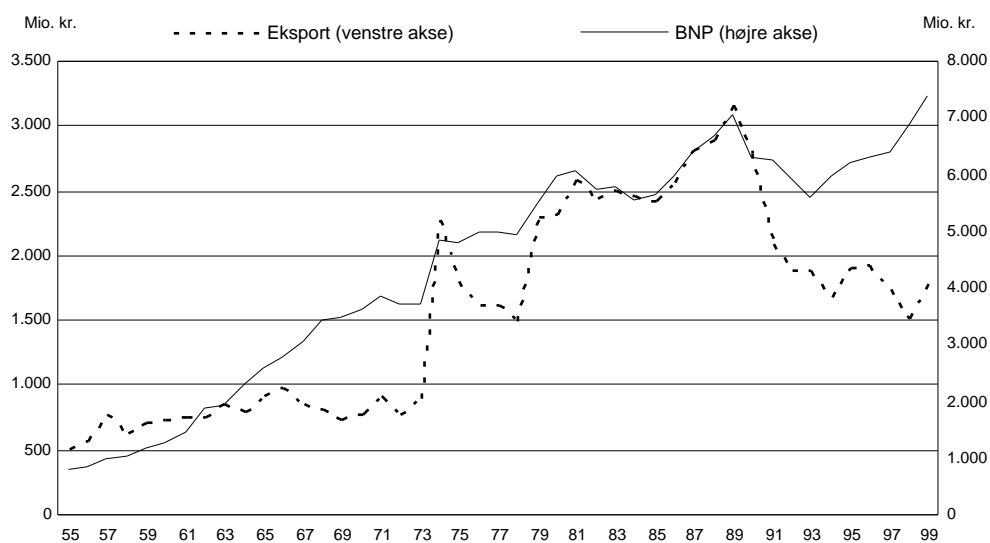
Fiskeri, fangst, minedrift osv. er hovedsagelig eksporterhverv og kan opfattes som en slags basis for økonomien. Af samme årsag kan de tænkes at være konjunkturbestemmende. Den internationale økonomi påvirker især den grønlandske økonomi gennem eksporterhvervene, hvorfor udviklingen i disse erhverv bør være repræsentative for den internationale påvirkning på den grønlandske økonomi. Der findes endnu ikke et branchefordelt nationalregnskab for Grønland, og derfor er det ikke muligt, at sondre mellem udviklingen i fiskeri, fangst og minedrift hver for sig. I stedet tages der udgangspunkt i eksportstatistikken, der giver et indblik i den samlede økonomiske udvikling inden for disse erhverv.

Det offentlige konsum er statens, hjemmestyrets og kommunernes samlede udgifter til konsum. Offentligt konsum består af offentlige lønninger og af offentligt køb af tjenesteydelser. Derimod er subsidier til virksomheder, transferinger til husholdningerne og offentlige investeringer ikke inkluderet i det offentlige konsum. Det offentlige konsum udgør en stor andel af den samlede efterspørgsel i økonomien, og kan derfor ligeledes forventes at have indflydelse på konjunkturudviklingen.

Man kan opfatte de to forklarende faktorer som repræsentanter for henholdsvis den internationale påvirkning på økonomien og den nationale politiske påvirkning på økonomien.

Figur 4

Udviklingen i BNP og eksporten i faste 1990-priser

Eksportens påvirkning på konjunkturudviklingen

Figur 4 sammenholder udviklingen i BNP og eksporten i faste 1990-priser. Bemærk at BNP er afbildet på højre akse, mens eksporten er afbildet på venstre akse. Man kan se, at i dele af perioden har udviklingen i BNP og i eksporten ligget meget tæt op ad hinanden. På baggrund af dette, kan man konkludere, at eksporterhvervene har haft en indflydelse på konjunkturudviklingen.

Der sker dog et skift i 90'erne, hvor BNP stiger kraftigt, mens eksporten fortsat ligger på et jævnt niveau. Ligeledes har eksporten i 50'erne og 60'erne en jævn udvikling, mens BNP stiger relativt mere. Disse to perioder, med divergens mellem udviklingen i BNP og eksporten, giver et vink om, at andre faktorer spiller en væsentlig rolle for konjunktoren. Her kunne det være nærliggende, at se nærmere på udviklingen i det offentlige konsum.

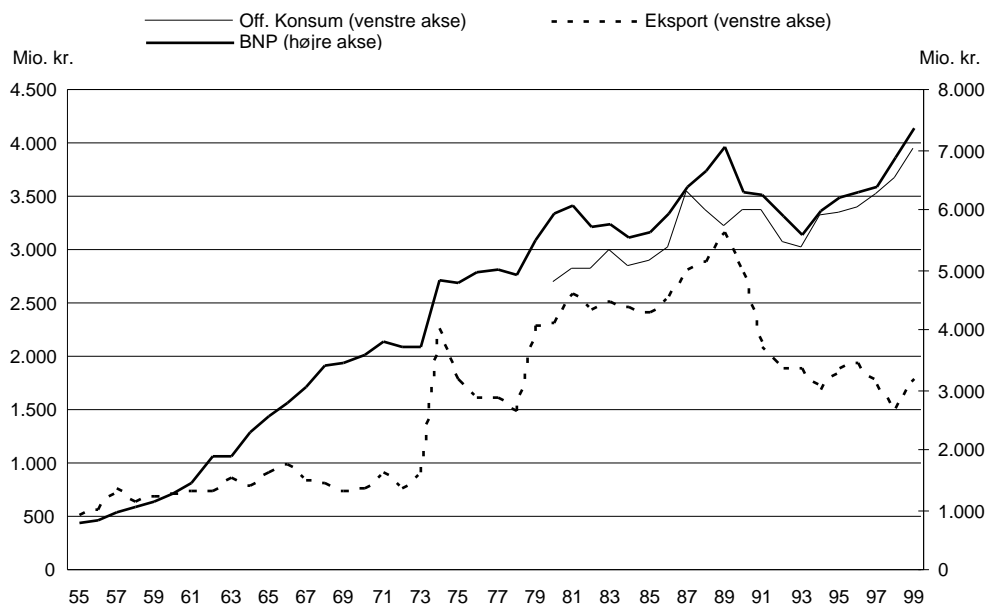
Det offentlige konsum er i vid udstrækning konjunkturbestemmende

Figur 5 sammenholder udviklingen i BNP, eksporten og det offentlige konsum. Igen er BNP afbildet på højre akse, mens eksporten og det offentlige konsum er afbildet på venstre akse. Da data for det offentlige konsum kun findes i bearbejdet form tilbage til 1980, giver dette en kortere tidsperiode til analysen.

Figuren viser tydeligt, at udviklingen i det offentlige konsum i høj grad er med til at bestemme konjunkturudviklingen. På grund af betydelig samvariation mellem det offentlige konsum og eksporten kan det være svært at afgøre, hvorvidt det er eksporten eller det offentlige konsum, der har større indflydelse på konjunktoren. Udviklingen i det sidste årti viser dog, at udviklingen i BNP i større udstrækning er bestemt af det offentlige konsum end eksporten. Det offentlige konsum kan i vid udstrækning siges at være konjunkturbestemmende, mens eksporten har spillet en mindre rolle for konjunkturudviklingen det sidste årti.

Figur 5

Udviklingen i BNP, eksporten og offentligt konsum i faste 1990-priser

Det private forbrug følger den generelle økonomiske udvikling

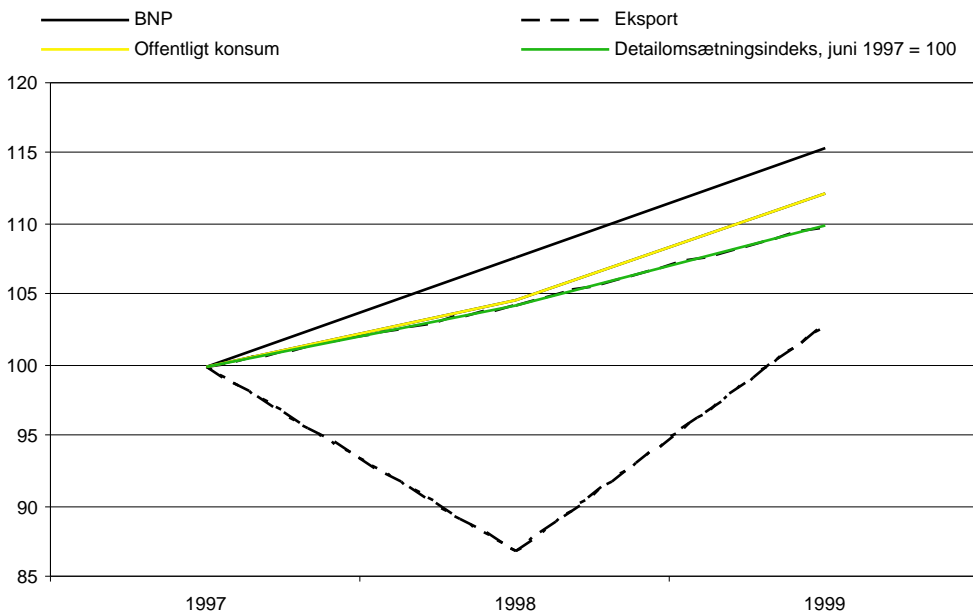
Figur 6 sammenholder udviklingen i BNP, eksporten, det offentlige konsum og detailomsætningsindekset. Detailomsætningen giver et mål for udviklingen i det private forbrug. Der foreligger kun oplysninger om udviklingen i detailomsætningen for perioden 1997 til 1999. Selv om dette må betegnes som en meget kort tidsperiode, viser figuren dog tydeligt, at udviklingen i det private forbrug følger den generelle økonomiske udvikling, BNP, og udviklingen i det offentlige konsum. Derimod har udviklingen i eksporten ikke synderlig stor påvirkning på udviklingen i det private forbrug.

Der vil naturligt være en betydelig samvariation mellem den generelle økonomiske udvikling og det private forbrug, idet begge faktorer vil påvirke hinanden. Derimod vil man forvente, at det private forbrug vil følge enten det offentlige konsum eller eksporten, afhængig af hvilken faktor der har størst indflydelse på det private forbrug. Ud fra figur 6 synes det åbenbart, at det først og fremmest er det offentlige konsum, der påvirker udviklingen i det private konsum, mens eksporten har en mere begrænset indflydelse.

Dette understøtter observationen fra før, om at udviklingen i de offentlige finanser styrer den økonomiske konjunktur i Grønland.

Figur 6

Udviklingen i BNP, eksporten, off. konsum og detailomsætningen, 1997=100

Metode

Denne kortfattede analyse er naturligvis slet ikke fyldestgørende. Der er mange mulige forklarende faktorer, der ikke er medtaget i analysen. En række faktorer, der kan påvirke den indenlandske konjunkturudvikling er:

- Offentlige investeringer
- Private investeringer
- Skattetrykket
- Afgiftstrykket
- Subsidier til virksomhederne
- Transfereringer til husholdningerne

Blandt disse faktorer, der ikke er inddraget, må man især forvente at investeringerne har haft en indflydelse på konjunkturudviklingen. De andre faktorer formodes, at udvikle sig mere trægt og påvirker derved økonomien på langt sigt og ikke så meget på kort sigt. Denne formodning kan dog ikke bekræftes uden en mere dybdegående analyse.

Endvidere er det klart, at en dybere analyse af de enkelte faktorer vil give mulighed for at finde mere præcise forklaringer på udviklingen. Det kunne fx tænkes at fiskeri, fangst og minedrift har forskellig påvirkning på økonomien, hvorfor man bør se på disse enkeltvis og ikke, som tilfældet i denne publikation, via den samlede eksport. Desuden kan det være nyttigt at finde ud af, om det for fiskeriets vedkommende er mængdeændringer eller prisændringer, der påvirker udviklingen. Ligeledes kan det være interessant at se på, hvorvidt der er forskelle i den måde hjemmestyrets, kommunernes og statens finanser påvirker udviklingen. I fremtidige konjunkturpublikationer vil der blive søgt inddraget flere faktorer i analysen.

Signatur forklaring:

- ... Oplysninger foreligger ikke
- .. Oplysninger for usikre til at angives eller diskretionshensyn
- . Tal kan efter sagens natur ikke forekomme
- 0 Mindre end halvdelen af den anvendte enhed
- Nul
- * Foreløbigt eller anslået tal

Eventuel henvendelse:

Magní Laksáfoss & Lise Viskum Hansen
E-mail: mla@gs.gh.g

Konjunkturstatistik 2000:2

ISSN: 0906-3315

09. maj 2000

